

OLASZORSZÁG POLITIKAI VÁLSÁG ELŐTT?

A 2013. február 24-25-i választások eredményei és lehetséges következményei

MANDÁK FANNI*

(Kivonat) A 2013. február 24-25-én előrehozott választásokat tartottak Olaszországban Mario Monti miniszterelnök 2012. decemberi lemondását követően. A választás a Beppe Grillo vezette *Öt Csillag Mozgalma* sikerét, Silvio Berlusconi nagy visszatérését, a *Demokrata Párt* „vereségét” és a Mario Monti vezette lista mérsékelt sikerét hozta. Az eredmények alapján egyik politikai erő sem rendelkezik a kormányzáshoz szükséges többséggel a parlament mindkét házában. Ki alakíthat kormányt? Lesz-e a legsürgetőbb reformok megalkotására és elfogadtatására képes kormány és miniszterelnök?

Kulcsszavak: olasz politikai rendszer, parlamenti választás, pártrendszer

*

A TANULMÁNY VÁZLATA

1. Egy erős kampány választási programok „nélkül”
 - 1.1. Választási programok
2. Közvélemény-kutatások, instant poll becslések...
3. ...és a valóság
 - 3.1. Alacsony részvétel mind a szenátusi, mind a képviselőházi szavazáson
 - 3.2. Az új parlament
4. A választások másnapján: reakciók és „válságtervek”
5. Hogyan és merre tovább Olaszország?

*

1. Egy erős kampány, választási programok „nélkül”

A 2013-as parlamenti választásokat egy nagyon erős, televízió-orientált kampány előzte meg. Az elmúlt 50 napot a pártok folyamatos, egymás ellen irányuló támadásai, s a megvalósíthatatlan ígérek jellemezték.

A Pd (Demokrata Párt) jelmondatául az igazságos, igazságszerető Olaszországot választotta. Választási programját és kampányfilmjét is e koncepció köré szervezte, egy új, a jelenlegihez képest igazságosabban működő országot ígért a választóknak.¹

A PdL (Szabadság Népe) a kampányban úgy aposztrofálta magát, mint az az erő, amely képes Olaszországot megváltoztatni. Az egész kampányban központi helyet foglalt el az olasz nép és Silvio Berlusconi alakja.²

A Beppe Grillo komikus által 2005-ben alapított 5 Csillag Mozgalma (M5S) nevű civil kezdeményezés populista jellege fontos elem volt a kampányban. Különbség a többi párthoz képest, hogy Grillo nem

* A szerző: *Mandák Fanni*, olasz kormányzati rendszer szakértő

¹ A Pd kampányfilmje elérhető: <http://video.repubblica.it/dossier/elezioni-politiche-2013/pd-gli-spot-di-luca-miniero/117927/116390>

² A PdL kampányfilmje elérhető: <http://video.repubblica.it/dossier/elezioni-politiche-2013/no-repubblica-no-saviano-lo-spot-pdl-dei-volontari-digitali/116565/114995>

használta a televízió nyújtotta lehetőségeket, egyetlen tv-interjúra sem ment el, csupán az internetes közösségi oldalakon és saját weboldalain keresztül kommunikált a választókkal.³ Nagygyűlései (Tsunami Tour) azonban elérhetőek voltak online élőadásban a honlapján keresztül. Az utolsó gyűlésen, amelyet Rómában tartott 800 ezren vettek részt, s további 156 ezren követték az eseményt a honlapon keresztül élőben.

A M5S kampányában a könnyen érthetőségre, az egyszerű emberek megszólítására törekedett. Fő célkitűzései közé tartozott a korrupció elleni harc, a fenntartható fejlődés, a környezetvédelem, a pártok és az újságok állami támogatásának eltörlése, a haszontalan nagyberuházások beszüntetése (mint például a nagysebességű vasúti közlekedési rendszer fejlesztése).⁴

Mario Monti lemondott miniszterelnök kampányában fő érvként használt az eddig elért eredmények mellett azt a tényt, hogy személyét a világ vezető politikusai elfogadják és támogatják.⁵

Az Umberto Bossi távozását követően a Maroni vezette LN (Északi Liga) kampányának központi ígérete az állampolgárok által befizetett adók 75 százalékaának helyben tartása és a megbízható közlekedés megteremtése állt. Míg előbbivel a gazdagabb olasz régiók választópolgárait kívánták megnyerni, az utóbbival a munkájuk miatt naponta ingázni kényszerülőket.⁶

1.1. Választási programok

A 2013-as kampány érdekessége, hogy a pártok és választási szövetségek programjaikat viszonylag későn hozták nyilvánosságra, s nem is kaptak központi szerepet a kampány során, nem került sor a programok ütköztetésére sem.

A fő közös pont a programokban az adócsökkentés volt, bár annak módjában és részletes ismertetésének mértékében már jelentősen eltérések voltak a politikai pártok között. A Pd az adórendszer teljes átalakítását ígérte, a munkavállalók és a vállalatok terheinek mérséklése érdekében. Berlusconi pedig az önkormányzati ingatlanadó első lakásra vonatkozó eltörlésével kampányolt.

2. Közvélemény-kutatások, instant poll becslések...

Az eredmények váratlan fordulatot hoztak. Míg az utolsó, február 8-án bemutatott közvélemény-kutatási adatok a PD biztos győzelmét prognosztizálták 32-33 százalékaával, a PdL-nek csupán 18-18,5 százalékot jósoltak. Míg a Pd, s a vele szövetségben induló SEL (Baloldal, Ökológia, Szabadság) (várt 3-4 százalék), illetve Monti (várt 9,5 százalék) választási eredménye nem sokkal maradt el a február 8-i adatoktól, az utolsó adatok a PdL-t és az 5Csillag Mozgalmát jelentősen alulbecsülték (mindössze 18 százalékos és 13 százalékos támogatást jelezve), az LN-t pedig felül, ez utóbbinak 6 százalékot jósolva, az elért 4 százalékkal szemben.

Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy jelentős volt a bizonytalan szavazók aránya, február 8-án mintegy 30 százalékra becsülték őket. Továbbá ennek a szavazói tömegnek a fele azt vallotta magáról, hogy sem a tradicionális jobb-, sem a tradicionális baloldalhoz nem érzi magát közel. Ez alapján várható volt, hogy egy részük egy harmadik erőre fogja leadni a szavazatát, s ez egyértelműen az 5Csillag Mozgalma lett, amely a várt 13 százalékkal szemben 24-25 százalékot ért el.

A szavazókörok zárását követően nyilvánosságra hozott *instant poll* adatok, a baloldal egyértelmű győzelmét prognosztizálták mind a Képviselőházban, mind a Szenátusban. A Pd és a PdL közti különbséget 10 százalék körülire becsülték, az előbbi javára. Ezek az adatok is tévedtek. A Pd szövetségét felülbecsülték, a Képviselőházban 2-3 százalékkal, míg a Szenátusban 5-7 százalékkal. A PdL szövetséget viszont a Képviselőházban 6-8 százalékkal, míg az 5Csillag Mozgalmát a parlament mindkét házában 4-6 százalékkal alulbecsülték. A Monti vezette koalíció esetében azonban nagyjából megegyeznek az *instant poll* becslött értékei a valódi eredményekkel.

3. ...és a valóság

A Képviselőházban a 2005. évi 270. törvény értelmében a legtöbb szavazatot megszerző párt, vagy választási koalíció kapja a helyek többségét, vagyis 340 képviselői mandátumot. Ezt a többséget a Pd vezette

³ A M5S internetes honlapjai: <http://www.movimentocinquestelle.it/> <http://www.beppegrillo.it>

⁴ A M5S kampányfilmje elérhető: <http://alessandromarciano.com/2013/02/08/movimento-5-stelle-spot-politiche-2013/>

⁵ A kampányfilm elérhető: <http://www.politica24.it/articolo/elezioni-2013-spot-elettorali-dei-partiti-esagerazione-e-poca-naturalezza-video/26329/>

⁶ Az LN kampányfilmje elérhető: <http://www.politica24.it/articolo/elezioni-2013-spot-elettorali-dei-partiti-esagerazione-e-poca-naturalezza-video/26329/>

koalíció kapta meg, mivel megszerezte a voksok 29,54 százalékát, 120.000. szavazattal többet, mint a második helyezett PdL szövetség.

Bár a Pd megszerezte a szavazatok többségét a Képviselőházban, s a Szenátusban is a Bersani vezette koalíció bír a legtöbb szenátorral, azonban nincs többsége a második kamarában és matematikailag akkor sem tudná azt elérni, ha összefogna a Monti féle formációval, amelynek 19 szenátora van. Hiszen a külföldön megszerzett helyekkel együtt csupán 123 szenátort tudhat maga mellett. A többséghez azonban 160 szenátorra van szükség. Mivel az olasz parlamentáris rendszer szimmetrikus kétkamarás rendszer, ezért a jogszabály-tervezeteket mindkét háznak el kell fogadnia, ahhoz, hogy életbe léphessenek. Emiatt nem elegendő, hogy egy kormány-koalíció csak a Képviselőházban bírjon stabil többséggel.

A Silvio Berlusconi által vezetett választási koalíció által elért képviselőházi 29,18 százalék, 125 képviselői hely, a szenátusi 30,72 százalék, 116 szenátori tisztség megszerzésére volt elegendő.

A korábbi miniszterelnök, Mario Monti vezette jobbközép koalíció a 9,13 százalékot ért el a szenátusban, 19 szenátori helyet szerezve és 10,56 százalékot a Képviselőházban, ezzel 47 képviselőt juttatva a parlament alsóházába.

Az igazi „meglepetés”, a nagy befutó a Beppe Grillo komikus által vezetett 5Csillag Mozgalma, amely jóval a várakozásokon felül teljesített. A Szenátusban megszerezte a szavazatok 23,79 százalékát, s ezzel 54 helyet tudhat magáénak, míg a Képviselőházban a voksok 25,55 százalékával 109 képviselői helyhez jutott. Továbbá a képviselőházi 25,55 százalékával a legerősebb párttá vált, ugyanis egyedül több szavazatot ért el, mint bármely másik párt, beleértve a Pd-t (25,42 százalék) és a PdL-et (21,56 százalék).

„Meglepetés” Beppe Grillo ekkora mértékű sikere, azonban nem előzmény nélküli. 2012. októberében ugyanis már a szicíliai helyhatósági választásokon közel 18 százalékot ért el, s ezzel a legerősebb politikai erővé vált a régióban. A februári parlamenti választásokon pedig Szicíliában a Képviselőházban közel 35 százalékot, míg a Szenátusban közel 30 százalékot ért el, jóval felülmúlva az országos átlag teljesítményét. Ez az adat azért kiemelkedő jelentőségű, mert azt mutatja, hogy a szicíliaiak elégedettek az 5 Csillag Mozgalommal, illetve munkamódszerükkel, miszerint nem támogatnak semmilyen koalíciót, hanem minden egyes törvényjavaslat esetében külön döntenek el, hogy azt támogatják-e, vagy sem. A jelenlegi hírek alapján ezt a stratégiát kívánják követni a parlamentben is.

3.1. Alacsony részvétel mind a szenátusi, mind a képviselőházi szavazáson

A parlamenti választásokon való részvétel elmaradt az előző választásokéhoz képest, a szenátusi voksoláson a választásra jogosultak 75,2 százaléka, míg a képviselőházi választáson a választásra jogosultak 75,15 százaléka vett részt, szemben a 2008-as 80,69 százalékkal és a 80,5 százalékkal.

A részvétel csökkenés hátterében a rendkívüli időjárás viszonyok és a politikától való elfordulás, a kiábrándultság állhat.

3.2. Az új parlament

A februári választások eredményeként megalakuló új parlament a leginkább különböző az előző ciklushoz képest 1994 után. Csupán a megválasztottak 35,6 százaléka volt a parlament tagja az előző ciklusban is. Korábban az újráválasztási ráta 50 százalék körül mozgott.

A választások további érdekessége, hogy számos, korábban fontos vezető szerepet, tisztséget betöltő politikus nem indult a választásokon, mint például Massimo D'Alema, korábbi miniszterelnök és külügyminiszter, az olasz baloldal meghatározó alakja és Walter Veltroni, korábbi római polgármester, a 2008-as választásokon a baloldal miniszterelnök-jelöltje.⁷

Több meghatározó politikus pedig bár elindult a választásokon, nem került be a parlamentbe. Gianfranco Fini által vezetett Jövő és Szabadság Párt (FLi) nem került be a Képviselőházba. Fininek nem csupán az alsóház elnöki tisztségéről kell lemondania, hanem a parlamenti munkáról is, mivel 0,46 százalékos teljesítményével nem érte el a választási szövetségben induló pártok számára megszabott 2 százalékos bejutási küszöböt.

A parlamentből ugyanakkor eltűnik az utóbbi évek egyik fontos szereplője is, a *Mani pulite* ügyekben ügyészként fő szerepet játszó Antonio Di Pietro pártja, az Értékek Olaszországa (Idv), amelynek listavezetője Antonio Ingroia volt. A párt csupán 2,24 százalékot ért el a Képviselőházban, így az önálló pártokra vonatkozó 4 százalékos küszöb következtében nem tudott mandátumot szerezni. A korábban a Pd

⁷ További politikusok, akik nem jelöltették magukat: Pierluigi Castagnetti, Arturo Mario Luigi Parisi, Enzo Bianco, Francesco Rutelli, Nicola Cosentino, Franco Frattini, Ugo La Malfa, Claudio Scajola.

koalícióját erősítő párt listavezetője az eredmények után a Demokrata Pártot hibáztatta a kialakult helyzetért: „...a PD felelőssége, hogy nem tudtunk megegyezni...ellenünk kampányoltak.” Azáltal, hogy az Idv egyedül indult a Pd értékes szavazatokat veszített a Szenátusban, az Idv pedig kiesett a parlamentből.⁸

Az új parlament további sajátossága a női politikusok arányának jelentős növekedése, amely történelmi rekordot jelent. Az új ciklusban a parlament 30,8 százalékát adják a női politikusok, az előző ciklus 20,2 százalékához és a 2006-os választások 16,3 százalékához képest. A női parlamenterek legnagyobb arányban az M5S frakcióiban (38 százalék) és a Pd frakcióiban (37,9 százalék) vannak jelen.

4. A választások másnapján: reakciók és „válságtervek”

Bár az eredményeket követően többen új választások kiírását követelték, Silvio Berlusconi úgy nyilatkozott, hogy szerinte nincs szükség újabb voksolásra, csupán felelős átgondolásra.

Bersani, a Pd vezetője és miniszterelnök-jelöltje első nyilatkozatában úgy fogalmazott, „...*ránk hátrul, hogy kezeljük azt a felelősséget, amelyet a választóktól kaptunk*”. Ennek ellenére fontos kiemelni, hogy a választási eredményeket követően Bersani többször elismerte, „*vesztettünk, mert az elért eredményünk elmaradt a várakozásainktól*”.

Mario Monti korábbi miniszterelnök első nyilatkozatában úgy fogalmazott, hogy elégedett az általa vezetett szövetség eredményével, hiszen 50 nap alatt sikerült több mint 3 millió választót meggyőzniük. Ugyanakkor kiemelte, véleménye szerint nagykoalícióra van szükség az ország jövője szempontjából halaszthatatlan reformokhoz.

A választási eredmények után minden pártnak komolyan el kell gondolkoznia azon, hogy hogyan tovább. A tradicionális pártok láthatóan nem tudtak a választók számára hihető, elfogadható megoldásokat kínálni a 2008 óta tartó válságra, amely közvetlenül, vagy közvetetten most már az olasz lakosság többségét érinti, sújtja.

A Berlusconi vezette PdL, hatalmas sikert aratott, annak ellenére, hogy nem győzött egyik házban sem. Sikert aratott, hiszen egy többszörösen kudarcot vallott politikus irányításával, a közvélemény-kutatási adatokkal alátámasztott mélypontról fel tudott állni. Pier Ferdinando Casini, a Kereszténydemokrata Unió (UdC) vezetője, aki korábban Berlusconi szövetségese volt, de az utóbbi időben elfordult tőle, s a választásokon a Monti szövetség tagjaként indult el, úgy nyilatkozott: „*Berlusconi bebizonyította, hogy legyőzhetetlen...el kell ismerni, hogy emlékezetes kampányt csinált*”.

Úgy vélem ez a kardinális pont, az emlékezetes kampány, amely hiányzott a Pd részéről, s amely nagyban hozzájárult a várakozásoktól messze elmaradó választási eredményéhez, ahhoz, hogy a párt bár első helyen végzett, de nem nyerte meg a választásokat.⁹ Nem csupán nem volt emlékezetes a Pd választási kampánya, de az olasz társadalom többségét sújtó válság legfontosabb témáit sem érintette. A Pd nem helyezte központba a szociális témákat, a családok egyre gyorsabb és egyre nagyobb mértékű elszegényedését, a jóléti állam válságát, a fenntartható fejlődést.

A Pd több fontos stratégiai döntést hozott az elmúlt hónapokban. Nyílt miniszterelnök-jelölt választást tartott, amelyen azonban nem az új irányt, a változást és lendületet képviselő firenzei polgármester, Matteo Renzi győzedelmeskedett, hanem a több éve a pártot irányító, azt lényegében meg nem reformáló, föl nem futtató Pier Luigi Bersani. Bersani győzelmét követően a párt elkezdte kissé lassú felkészülését a 2013 áprilisában esedékes választásokra, ígéretet téve arra, hogy jelöltjeit szintén demokratikusan, a választók bevonásával fogja kiválasztani. S ekkor érkezett a hidegzuhany, Mario Monti lemondott, s kiírták az előrehozott választásokat. A párt nem tehetett mást, a hitelvesztés elkerülése érdekében meg kellett szerveznie a jelölt-választást, amely azonban kevés sikert hozott, s időt és energiát vett el a valódi kampánytól.

A Pd-nek megoldást kell találnia a kormányozhatósági problémára, amely a koalíció-kötés szűkös lehetőségei tekintetében nem lesz könnyű, s le kell vonnia választási „sikerének” tanulságait, komolyan elgondolkozva azon, hogyan lehetne a pártot úgy megújítani, hogy az ne csupán a biztos baloldali szavazókat tudja megszólítani, ahogy ez a mostani választásokkor történt.

Ugyanakkor a PdL-nek is önreflexiót kell gyakorolnia, s kidolgozni egy, az új helyzetnek megfelelő stratégiát, mérlegelve az esetleges koalíciós lehetőségeket, ha vannak ilyenek. Véleményem szerint kevésbé valószínűek.

Fontos kérdés továbbá, hogy Beppe Grillo hogyan tudja kihasználni óriási sikerét, hogyan lesz képes egy

⁸ Federico De Lucia: Il Parlamento 2013: nuovo e al femminile. CISE <http://cise.luiss.it/cise/2013/03/02/il-parlamento-2013-nuovo-e-al-femminile/>

⁹ Massimo Bray: Elezioni 2013: leggere la protesta. In: *Italianieuropei* n. 3-4/2013.

politikai osztályt megtagadó és végletekig kritizáló, kigúnyoló mozgalom a parlament intézményéhez méltó módon politizálni, s az utcai nagygyűlésekről a parlamentbe kerülve felelős politikai döntéseket hozni. Felelős döntéseket hozni és változásokat generálni úgy, hogy bár nagy sikert ért el a választásokon, nincs többsége egyik házban sem, koalícióra pedig senkivel sem léphet hivatalosan, mert az óriási hitelvesztéssel járna.

További kérdés, hogy hogyan tudja majd Grillo parlamentereit irányítani úgy, hogy ő maga nem lesz jelen a parlamentben.¹⁰ Márpedig szándékában áll a parlamenti frakcióit irányítani, hiszen a választások után több ízben kritizálta az Alkotmány 67. cikkét, amely kimondja, hogy a megválasztott képviselők és szenátorok.....

Grillo az eredményhirdetést követően szimpatizánsainak azt mondta, „...a kiutat kerestük, a kiutat, hogy kitorjünk a börtönből, s kitorjünk. Demokratikus forradalmat csináltunk. Megszületett az új Olaszország.” A választások másnapján saját honlapján közzétett interjúban Grillo egyértelműen úgy fogalmazott, az 5 Csillag Mozgalmanak összes képviselője és szenátora azon fog dolgozni, hogy a kormány ellensége legyen az ország tönkretételében. Ezáltal egyértelművé tette, hogy az 5Csillag Mozgalma nem kíván koalícióra lépni senkivel.

4.1. Nemzetközi reakciók és értékelések

A világ vezető politikusai egybehangzóan aggasztónak tartják a választási eredményeket, s amellet foglaltak állást, hogy Olaszországnak stabil kormányra van szüksége ahhoz, hogy az összeomlást elkerülhesse.

A *The Washington Post* több esetben is igen erős bizonytalanságról írt az olasz választások eredményének következményeivel és a lehetséges kormányalakítási opciókról. Rögtön a választásokat követően, február 27-én arról számolt be, hogy mivel egyetlen politikai erő sem volt képes megszerezni a stabil többséget az olasz parlament mindkét házában, megkezdődtek a nehézkes tárgyalások, ugyanakkor felhívta a figyelmet, hogy a lehetséges szcenáriók közül egyik sem képes stabil és hosszú életű kormánykoalíciót eredményezni. A lap továbbá aggodalmát fejezte ki a választási eredmények európai gazdasági válságra gyakorolt várható negatív hatásairól. Nem csupán a bizonytalan politikai helyzet következtében, hanem amiatt is, hogy a nagy sikert aratott 5 Csillag Mozgalma népszavazást kíván kezdeményezni az ország euró-zónából való kilépésről.¹¹

A *The Washington Post* március 1-én az olasz választási eredményeket „az abszurditás és az anarchia keverékeként” értékelte. Az éles jelzőket a Beppe Grillo komikus által vezetett mozgalom váratlan nagy sikere és a politikailag már halottnak nyilvánított Silvio Berlusconi visszatérése, s kvázi győzelme eredményezte.¹²

Az *International Economy* magazin főszerkesztője, David Smick úgy fogalmazott, az olasz választók nem csupán a megszorításokra mondtak nemet, hanem kinyilvánították a német jellegű gazdaságpolitika iránti ellenszenvüket is.

A *New York Times* kiemelte, hogy az olasz szavazók nem csupán voksukkal protestáltak a tradicionális politikai osztállyal és pártokkal szemben, hanem a részvételi aránnyal is, ugyanis a második világháború óta nem volt ilyen alacsony a részvételi arány a parlamenti választásokon, mint most februárban.¹³

Giorgio Napolitano köztársasági elnök március 15-i döntését, amellyel Pier Luigi Bersaninak, a Pd vezetőjének adott „próbamandátumot”¹⁴, a *The New York Times* alapvetően pozitívan értékelte, ugyanakkor kiemelte, hogy ez a fajta kormánykoalíció, ha létre is jön, egy igen gyenge kabinetet fog eredményezni, amelynek egyetlen összetartó eleme az újabb választások kiírásának elkerülése lesz. Ez ugyanis az 5Csillag Mozgalma kivéve egyetlen politikai erőnek, s magának az országnak sem érdeke.¹⁵

¹⁰ Ennek oka, hogy a M5S szabályzatának alapeleme az, hogy a büntetett előélet nem összeegyeztethető a parlamenti jelöltséggel. Grillo-nak pedig az 1980-as években három ember életét követelő közúti baleset okozójaként büntetett előélete van.

¹¹ Anthony Faiola: Election chaos in Italy renews fears about debt. In: *The Washington Post*, 2013.02.27. A11. old.

¹² Robert J. Samuelson: Europe pays for Italy's cuback. In: *The Washington Post*, 2013.03.01. A13. old.

¹³ Elisabetta Povoledo: Italian Lawmakers Elect Speakers, but Stable Government Remains Elusive. In: *The New York Times*, 2013.03.17. National desk.

¹⁴ A köztársasági elnök egyelőre nem miniszterelnöknek kérte fel Bersanit, hanem kormányalakításra. Amennyiben Bersaninak a miniszterek listájának összeállítását követően sikerül bizalmat szereznie a parlament mindkét házában, kormányt alakíthat. Erre a fajta eljárásra eddig még nem volt példa.

¹⁵ Rachel Donadio: Italy's President Asks Center-Left Party to Form Government. In: *The New York Times*, 2013.03.23., 7. old.

5. Hogyan és merre tovább Olaszország?

A parlament alakuló ülését Giorgio Napolitano köztársasági elnök március 15-ére hívta össze. Az azonban még mindig kérdéses ki, kik alakíthatnak kormányt. Napolitano többször mértékletességre, realitásra és felelősségvállalásra szólította fel a pártokat az egyeztetések időszakában. Az Alkotmány értelmében ezen konzultációs időszak lezárultával a köztársasági elnök joga, hogy eldöntse kit kér fel kormányalakításra. Több politikus az új választások kiírásának lehetőségét sem zárta ki, erre azonban nincs lehetőség, mivel az Alkotmány kimondja, a köztársasági elnök mandátumának utolsó félévében (fehér félév – *semestre bianco*) nem oszthatja fel a parlamentet és nem írhat ki új választásokat. Napolitano mandátuma 2013. május közepén jár le.

Silvio Berlusconi a választásokat követően felajánlotta a Pd-nek a nagykoalíció, vagyis a *governissimo* lehetőségét, ezt azonban Bersani egyértelműen visszautasította. A nagykoalíció elutasítása után nem marad sok esélye a Pd-nek a kormányalakításra, hiszen a Monti vezette koalíció támogatása nem elegendő a szenátusi többség eléréséhez, amely ugyanakkor elengedhetetlen a stabil kormányzáshoz. A Pd egyetlen lehetősége a Grillo vezette 5 Csillag Mozgalmával való megegyezés. Ez elől azonban Grillo következetesen elzárkózik.

Alternatíva lehet egy olyan kisebbségi kormány megalakítása, amelynek mandátuma az előre lefektetett célok elérésekor megszűnne. Egy, politikai-parlamentari megállapodáson alapuló kormány, amelynek vezetésével egy olyan szereplőt bíznanak meg, aki inkább elismert szakember, mint politikus.

Új megoldásként Bersani március 3-án egy televíziós interjú keretében konkrét ajánlatot tett Grillo-nak, egy nyolc pontból álló programtervre való együttműködést. A nyolc pontos lista a Pd szerint az ország számára legfontosabb intézkedéseket tartalmazza, amelyek a következők: korrupció- és maffia-ellenes törvény, érdekellentétekről szóló törvény (a média és a politika összeegyeztethetlenségéről), intézkedések egy mértéktartóbb és olcsóbb politikára vonatkozóan, pártok reformja, azonnali beavatkozások a sürgős társadalmi, gazdasági és jogi kérdésekben (állampolgárság, homoszexuális párok, oktatás, tanuláshoz való jog stb.).

Grillo azonban ezt a fajta együttműködési javaslatot is elutasította, azt mondta, hogy soha sem fog bizalmat szavazni egy kormánynak sem, s különösképpen nem egy legyőzött politikus által vezetettnek. Továbbá Grillo egyértelműen kinyilvánította, hogy Bersaninak már le kellett volna mondania.

A lehetőségek azonban végesek, az idő szorít, s a Pd-nek szövetségest kell találnia, vagy koalíciós partnert, vagy olyan frakció(ka)t, amely(ek) kívülről fogják támogatni a kisebbségi kormányt.

A parlament alakuló ülésének közeledtével, s a tárgyalások kézzelfogható eredmény nélkülsége következtében egyre több politikus és ismert civilek szólalnak meg. Matteo Renzi, a Pd 2012. novemberi miniszterelnök-jelölt választásának második helyezettje, Firenze polgármestere, március 9-én a *Che tempo che fa* című televíziós műsorban szkeptikusan nyilatkozott egy Bersani vezette kormány kivitelezhetőségéről, kritizálta a Pd kampányát és úgy fogalmazott, a Pd-nek komoly és sürgős megújulásra van szüksége. Ugyanakkor felhívta a figyelmet arra, hogy az ország jelenlegi gazdasági helyzetében elengedhetetlen szükség van a kormány mielőbbi megalakítására.

Március 10-én számos ismert közéleti személy írta alá azt a nyílt levelet, amelyben az Öt Csillag Mozgalmát a Pd-vel való együttműködésre kérik fel a legsürgősebb reformok megvalósíthatósága érdekében.

A nyílt levél ellenére március 10-én a M5S megválasztott parlamentereinek megbeszélését követő sajtótájékoztatón a szenátusbeli frakció vezetőjének választott Vito Crimi úgy nyilatkozott: „Giorgio Napolitano köztársasági elnöktől egy M5S kormányt fogunk kérni. Ha ezt a kormányt elfogadja a köztársasági elnök, akkor először a húsz pontból álló programunkat kell elfogadnia, s csak ezt követően fogjuk nyilvánosságra hozni a miniszterelnök nevét.”¹⁶ Ezt követően Beppe Grillo twitter-bejegyzésében úgy fogalmazott: „abban a pillanatban, hogy a M5S frakciói bizalmat szavaznak egy olyan kormánynak, amelynek vezetője tönkretett Olaszországot, visszavonulok a politikából”.¹⁷

A parlament március 15-i alakuló-ülését követő napon megválasztották mind a Képviselőház, mind a Szenátus elnökét. Mindkét tisztséget a Pd-Sel jelöltjei tölthetik be. A Képviselőházat Laura Boldrini, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának korábbi szóvivője, a Szenátust Pietro Grasso, az egyik legmeghatározóbb maffia-ellenes ügyész vezetheti. Grasso megválasztása néhány M5S szenátor támogatásával volt lehetséges.

Giorgio Napolitano köztársasági elnök Pier Luigi Bersanit, a Pd vezetőjének adott „próba-mandátumot”, vagyis felkérte a kormányalakításra. Jelenleg a miniszterek személyéről folyik az egyeztetés, illetve arról,

¹⁶ http://www.corriere.it/politica/13_marzo_10/crimi-pd-camere_2a24f3e4-8975-11e2-9abc-68ed907a89d3.shtml

¹⁷ https://twitter.com/beppe_grillo (2013.03.10. 12:15.)

hogy ki fogja támogatni a Bersani vezette kormányt a bizalmi szavazáson. Bár Bersani a Berlusconi által javasolt nagykoalíció lehetőségét már rögtön a választások után elutasította, a volt miniszterelnök március 25-én újabb javaslattal állt elő. A PdL támogatja a Bersani-kormányt a bizalmi szavazáson abban az esetben ha miniszterelnök-helyettest a PdL delegálhatja, Angelino Alfano pártvezető személyében. APd egyelőre nem reagált hivatalosan a felvetésre.

Számos kérdés még a parlament alakuló-ülést követően is nyitott, egy dolog azonban bizonyos, az elmúlt hetek bizonytalanságából fakadó közvetlen és közvetett gazdasági károkra és a további, még súlyosabb gazdasági problémák elkerülésére egyetlen egy lehetőség van: a mielőbbi kormányalakítás, illetve a szükséges reformok kidolgozása és elfogadása a parlament mindkét házában.

Irodalom

Elezioni politiche 24-25 Febbraio 2013. Analisi dell'Istituto Carlo Cattaneo. Chi ha vinto, chi ha perso, e dove.

http://www.cattaneo.org/images/comunicati_stamp/Analisi%20Istituto%20Cattaneo%20-%20Elezioni%20politiche%202013%20-%20Voti%20assoluti%2026.02.13%20def.pdf

Massimo Bray: Elezioni 2013: leggere la protesta. In: *Italianieuropei* n. 3-4/2013.

Federico De Lucia: Il Parlamento 2013: nuovo e al femminile. CISE.

<http://cise.luiss.it/cise/2013/03/02/il-parlamento-2013-nuovo-e-al-femminile/>

Federico De Lucia: Gli eletti PD: tasso di rielezione, donne e composizione politica. CISE.

<http://cise.luiss.it/cise/2013/03/03/gli-eletti-pd-tasso-di-rielezione-donne-e-composizione-politica/>

Rachel Donadio: Italy's President Asks Center-Left Party to Form Government. In: *The New York Times*, 2013.03.23., 7. old.

Anthony Faiola: Election chaos in Italy renews fears about debt. In: *The Washington Post*, 2013.02.27. A11. old.

Nicola Maggini: La perdita di consenso dei partiti italiani e il successo di un nuovo attore politico. CISE.

<http://cise.luiss.it/cise/2013/03/01/la-perdita-di-consenso-dei-partiti-italiani-e-il-successo-di-un-nuovo-attore-politico/>

Elisabetta Povoledo: Italian Lawmakers Elect Speakers, but Stable Government Remains Elusive. In: *The New York Times*, 2013.03.17. National desk.

Robert J. Samuelson: Europe pays for Italy's cuback. In: *The Washington Post*, 2013.03.01. A13. old.

Lorenzo De Sio, Vincenzo Emanuele (2012): Un anno di elezioni verso le Politiche 2013. CISE.

<http://cise.luiss.it/cise/2013/02/16/un-anno-di-elezioni-verso-le-politiche-2013-in-e-book-il-terzo-dossier-cise/>

Hivatalos választási adatok:

http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/sezioni/sala_stamp/speciali/elezioni_politiche_regionali_2013/index.html

© DKE 2013.

<http://www.southeast-europe.org>
dke@southeast-europe.org

Figyelem! Kedves kutató! Ha erre a tanulmányunkra hivatkozik, vagy idézi annak egy részét, kérjük, küldjön erről egy email-t a főszerkesztő részére a dke@southeast-europe.org címre. *A tanulmányt a következőképpen idézze:*

Mandák Fanni: Olaszország politikai válság előtt? *A 2013. február 24-25-i választások eredményei és lehetséges következményei. Délkelet-Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 4. No. 1. (2013 Tavasz) 7 p. Együttműködését köszönöm. *A főszerkesztő.*